

Uchwała z dnia 19 maja 1997 r.
III ZP 12/97

Przewodniczący SSN: Teresa Flemming-Kulesza, Sędziowie SN: Janusz Łętowski, Walerian Sanetra (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego, w sprawie z powództwa Ireny W., Danuty Z., Ireny M., Beaty W. i Katarzyny K.-P. przeciwko Akademii Medycznej w W. i Państwowemu Szpitalowi Klinicznemu [...] w W. o nagrodę z zakładowego funduszu nagród za 1994 r., po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 19 maja 1997 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu, postanowieniem z dnia 19 grudnia 1996 r., [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 KPC:

Czy wynagrodzenie ryczałtowe nauczyciela akademickiego posiadającego prawo wykonywania zawodu medycznego, za uczestnictwo w sprawowaniu opieki zdrowotnej prowadzonej w ramach społecznego systemu ochrony zdrowia finansowane przez zakład korzystający z usług nauczyciela akademickiego na podstawie § 1 ust. 1, 2, 3 rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 11 kwietnia 1991 r. w sprawie zasad wynagradzania nauczycieli akademickich za sprawowanie opieki zdrowotnej oraz finansowania tej działalności (Dz. U. Nr 36, poz. 160) stanowi wypłatę pieniężną, o której stanowi przepis art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 10 lipca 1985 r. o rocznych nagrodach z zakładowego funduszu nagród w państwowych jednostkach organizacyjnych nie będących przedsiębiorstwami państwowymi (Dz. U. Nr 32, poz. 141 z późn. zm.) podlegająca wliczeniu do podstawy ustalenia wysokości tej nagrody wypłaconej przez akademie medyczne?

p o d j ą ł następującą uchwałę:

Wynagrodzenie ryczałtowe nauczyciela akademickiego za uczestnictwo w sprawowaniu opieki zdrowotnej prowadzonej w ramach społecznego systemu ochrony zdrowia finansowane przez zakład korzystający z usług tego nauczyciela na podstawie § 1 ust. 1,2,3 rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 11 kwietnia 1991 r. w sprawie zasad wynagradzania nauczycieli akademickich za sprawowanie opieki zdrowotnej oraz finansowania tej działalności (Dz. U. Nr 36, poz. 160) stanowi wypłatę pieniężną, o której mowa w art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 10 lipca 1985 r. o rocznych nagrodach z zakładowego funduszu nagród w państwowych jednostkach organizacyjnych nie będących przedsiębiorstwami państwowymi (Dz. U. Nr 32, poz. 141 ze zm.), podlegającą wliczeniu do podstawy ustalenia wysokości tej nagrody wypłaconej przez akademię medyczną.

U z a s a d n i e n i e

Przedstawione Sądowi Najwyższemu przez Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu pytanie prawne pojawiło się w sprawie, w której

grupa powódek wystąpiła przeciwko Akademii Medycznej i Państwowemu Szpitalowi Klinicznemu [...] w W., domagając się zasądzenia na ich rzecz określonych kwot wyrównania z tytułu nagród z zakładowego funduszu nagród za rok 1994 r., obliczonych od wynagrodzenia za sprawowanie opieki zdrowotnej (za godziny leczniczo-usługowe oraz dyżury zakładowe). Pozwana Akademia Medyczna wniosła o oddalenie powództwa, podnosząc, że wynagrodzenie za świadczenie usług medycznych przez nauczycieli akademickich jak i za dyżury zakładowe jest wynagrodzeniem odrębnym, nie związanym ze świadczeniem pracy na jej rzecz. Wskazała ponadto, że wynagrodzenie to wypłacane jest przez zakłady drugiej strony pozwanej, na rzecz której nauczyciel wykonywał usługi medyczne; w związku z tym brak jest podstaw do wypłaty nagród z zysku od tych wynagrodzeń. Pozwany (drugi) Państwowy Szpital Kliniczny również wniosł o oddalenie powództw, zarzucając że nauczyciele akademicy w Szpitalu tym nie mają statusu pracowniczego, zaś otrzymywane przez nich wynagrodzenie jest ryczałtem. W jego ocenie świadczenie usług leczniczych przez powódki na rzecz zakładów opieki zdrowotnej należy do kategorii pozapracowniczych stosunków zatrudnienia o charakterze administracyjnoprawnym, gdyż nauczyciele akademicy należą do grupy pracowników państwowych.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy dla Wrocławia-Śródmieścia wyrokiem z dnia 13 czerwca 1996 r. [...] uwzględnił powództwo, zasądzając dochodzone przez powódki kwoty od pozwanej Akademii Medycznej i oddalił powództwo w stosunku do Państwowego Szpitala Klinicznego. Powódki zatrudnione są w Akademii Medycznej, a jednocześnie jako nauczycielki akademickie uczestniczą w sprawowaniu opieki zdrowotnej prowadzonej w ramach społecznego systemu ochrony zdrowia w Państwowym Szpitalu Klinicznym, bowiem posiadają prawo wykonywania zawodu lekarza. Za sprawowanie opieki zdrowotnej powódki otrzymują wynagrodzenie ryczałtowe wypłacane przez Państwowy Szpital Kliniczny. Od 1994 r. powódki otrzymywały od pozwanej Akademii Medycznej nagrody z zakładowego funduszu nagród na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 lipca 1985 r. o rocznych nagrodach z zakładowego funduszu nagród w państwowych jednostkach organizacyjnych nie będących przedsiębiorstwami państwowymi (Dz. U. Nr 32, poz. 141 ze zm.) od wynagrodzenia za sprawowanie opieki zdrowotnej, czyli za godziny leczniczo-usługowe oraz za dyżury zakładowe. Pismem z dnia 4 stycznia 1995 r. Rektor Akademii Medycznej wstrzymał wypłaty nagród z zakładowego funduszu nagród w roku 1994 w części, w jakiej obliczone były one poprzednio od wynagrodzenia za sprawowanie opieki zdrowotnej.

Zdaniem Sądu Pracy prowadzenie przez nauczyciela akademickiego działalności leczniczej stanowi realizację obowiązku jej prowadzenia w ramach stosunku pracy łączącego go z daną akademią medyczną. Wynagrodzenie otrzymywane za prowadzenie takiej działalności stanowi zatem integralną część wynagrodzenia przysługującego nauczycielowi akademickiemu z tytułu wykonywania obowiązków wynikających ze stosunku pracy łączącego się z prowadzeniem przez niego działalności medycznej. W myśl ustawy z 10 lipca 1985 r. o rocznych nagrodach z zakładowego funduszu nagród wysokość rocznej nagrody powinna być ustalona jako 8,5% sumy wynagrodzeń otrzymywanych przez pracownika z tytułu stosunku pracy w ciągu roku. Wynagrodzeniem takim jest zarówno wynagrodzenie wypłacone przez Akademię Medyczną za pracę naukowo-dydaktyczną jak i wypłacone przez Państwowy Szpital Kliniczny za udział w sprawowaniu opieki zdrowotnej.

Rozpoznając rewizję Akademii Medycznej. Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych doszedł do przekonania, iż przyjęty przez Sąd pierwszej instancji sposób rozumowania i kierunek dokonanej przezeń wykładni wchodzących w rachubę przepisów prawnych mogą budzić istotne wątpliwości. Podzielając stanowisko wyrażone w orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 1992 r., I PZP 67/92 (OSNCP 1993 z. 5 poz. 81) oraz z dnia 22 grudnia 1988 r., II URN 250/88 (OSP 1990 z. 1-3 poz. 177) Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych dochodzi do przekonania, iż powódek nie łączył stosunek pracy z Państwowym Szpitalem Klinicznym. Jest on bowiem zdania, iż "usytuowanie nauczyciela akademickiego względem zakładu opieki zdrowotnej" wynikające z treści umowy o prowadzenie działalności leczniczej, profilaktycznej i diagnostycznej oraz z przepisów ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 65, poz. 385 ze zm.), ustawy z dnia 30 września 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. Nr 91, poz. 408 ze zm.), a także przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 11 kwietnia 1991 r. w sprawie zasad wynagradzania nauczycieli akademickich za sprawowanie opieki zdrowotnej oraz finansowania tej działalności (Dz. U. Nr 36, poz. 160), nie zawiera elementów relacji pracownik - zakład pracy (pracodawca). Tego stanu rzeczy nie zmienia przy tym okoliczność, iż finansowanie ryczałtu nauczycieli akademickich następuje ze środków (limitów) na wynagrodzenia dla pracowników zakładu opieki zdrowotnej. Jest to bowiem tylko okoliczność dotycząca jedynie gospodarki finansowej zakładu i nie ma istotnego znaczenia dla określania charakteru prawnego umowy łączącej go z nauczycielem akademickim.

Przyjmując takie założenie Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych - formułując mimo tego swoje wątpliwości - powołuje się na okoliczność, iż w § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 11 kwietnia 1991 r. przewiduje się przyznawanie nauczycielom akademickim wynagrodzenia ryczałtowego. Stwierdza on przy tym, iż podstawy umów ryczałtowych w prawie pracy są stosunkowo wątpliwe oraz że "wynagrodzenie ryczałtowe jest wynagrodzeniem sumarycznym i jako takie nie może być podstawą do naliczania składników płacowych jak premie, dodatku stażowego, funkcyjnego, nagrody jubileuszowej, nagrody rocznej z zakładowego funduszu nagród".

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozumowanie Akademii Medycznej, z jednej strony, zmierza do wykazania, iż wynagrodzenie za świadczenie usług medycznych przez nauczycieli akademickich nie mieści się w ramach stosunku pracy, który łączy ich z tą Akademią (praca ta jest świadczona na rzecz innego podmiotu - Państwowego Szpitala Klinicznego - i przez ten podmiot jest wynagradzana), a równocześnie, z drugiej strony, w ogóle kwestionuje się w nim możliwość obliczania nagród z zakładowego funduszu pracy od wynagrodzenia powódek za świadczenie usług medycznych w Państwowym Szpitalu Klinicznym i wypłacania ich przez jakikolwiek podmiot (Akademię Medyczną bądź Państwowy Szpital Kliniczny), z powołaniem się na to, iż wynagrodzenia jakie otrzymywały one za te usługi jest wynagrodzeniem ryczałtowym. Rozumowanie to nie może zostać zaakceptowane. W szczególności Sąd Najwyższy orzekający w niniejszym składzie nie widzi uzasadnienia, by odstępować od dotychczasowego stanowiska tego Sądu, które znalazło wyraz w jego orzeczeniach z 22 grudnia 1988 r. oraz z 17 grudnia 1992 r. W

pierwszym z nich przyjęto zwłaszcza, że prowadzenie przez pracownika naukowo-dydaktycznego akademii medycznej działalności leczniczej określonej w art. 144 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym (jednolity tekst: Dz. U. z 1985 r. Nr 42, poz. 201) stanowi realizację obowiązku prowadzenia takiej działalności w ramach stosunku pracy łączącego nauczyciela akademickiego z daną akademią. Umowa o prowadzenie takiej działalności nie powoduje powstania nowego stosunku pracy (por. też glosę do tego orzeczenia K. Jaśkowskiego, OSP 1990 z. 1-3 poz. 177). Z drugiego z wymienionych orzeczeń Sądu Najwyższego wynika, że uczestnictwo nauczyciela akademickiego posiadającego prawo wykonywania zawodu medycznego w sprawowaniu opieki zdrowotnej, o której mowa w art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, realizowane na podstawie umowy o prowadzeniu działalności leczniczej, profilaktycznej i diagnostycznej zawartej między tym nauczycielem a zakładem opieki zdrowotnej, nie powoduje powstania stosunku pracy między stronami tej umowy, chyba, że co innego wynika z treści nawiązanego stosunku prawnego. W ocenie składu orzekającego w niniejszej sprawie argumentacja zawarta w obu tych orzeczeniach zachowuje w pełni aktualność. W myśl art. 100 ust. 1 ustawy z 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym nauczyciele akademicy zatrudnieni w uczelniach medycznych lub podstawowych jednostkach organizacyjnych uczelni działających w zakresie nauk medycznych poza uczelnią medyczną, posiadający prawo wykonywania zawodów medycznych, uczestniczą w sprawowaniu opieki zdrowotnej prowadzonej w ramach społecznego systemu ochrony zdrowia. Według zaś art. 106 ust. 2 tej ustawy Minister Zdrowia i Opieki Społecznej, określa w drodze rozporządzenia, zasady wynagradzania nauczycieli akademickich za prowadzenie działalności, o której mowa w art. 100 ust. 1, oraz zasady jej finansowania. Z przepisów tych wynika, że nauczyciele akademicy mają obowiązek uczestniczenia w sprawowaniu opieki zdrowotnej poza uczelnią (w ramach społecznego systemu ochrony zdrowia, od wejścia w życie ustawy z dnia 30 sierpnia 1990 r. o zakładach opieki zdrowotnej, Dz. U. Nr 91, poz. 408 ze zm. - w zakładach opieki zdrowotnej), przy czym realizacja tego obowiązku mieści się w ramach ich obowiązków objętych stosunkiem pracy łączącym ich z uczelnią. Również wynagrodzenie, które za tę pracę jest wypłacane, stanowi element treści ich stosunku pracy z uczelnią. Jest to przy tym wynagrodzenie za pracę, a nie jakieś inne świadczenie w ramach stosunku pracy, jakkolwiek jego zasady i zasady finansowania działalności, o której mowa w art. 100 ust. 1 ustawy o szkolnictwie wyższym, są unormowane w sposób szczególny w drodze aktu wykonawczego (w rozporządzeniu Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 11 kwietnia 1991 r.). W rozporządzeniu z 11 kwietnia 1991 r. część tego wynagrodzenia została wprowadzie określona jako wynagrodzenie ryczałtowe, ale nie oznacza to, iż wynagrodzenie to nie jest wynagrodzeniem za pracę i że jest to inne świadczenie niż wynagrodzenie za pracę należne w ramach stosunku pracy, czy też że jest to w ogóle świadczenie należne poza tym stosunkiem, np. na podstawie umowy o dzieło (art. 632 § 1 KC), do której nawiązują wywody uzasadnienia postanowienia Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych. Istotne tu zwłaszcza jest to, iż jest to wynagrodzenie za wykonywanie przez nauczyciela akademickiego określonych zadań (pracy) w ramach łączącego go z uczelnią stosunku pracy (choć poza jej terenem, za pracę zasadniczo na rzecz zakładu opieki zdrowotnej i pokrywane z jego środków finansowych), że tylko część tego wynagrodzenia określona została jako wynagrodzenie ryczałtowe (za

pełnienie dyżurów zakładowych przysługuje wynagrodzenie na zasadach określonych w przepisach obowiązujących pracowników medycznych zakładów opieki zdrowotnej - § 1 ust. 2 rozporządzenia z 11 kwietnia 1991 r.) oraz że w istocie - również ta część wynagrodzenia, która została nazwana wynagrodzeniem ryczałtowym - ustalana jest według ogólnych zasad regulujących ustalanie wynagrodzenia pracowników służby zdrowia, jedynie przy zastrzeżeniu, że jego wysokość nie może przewyższać 50% maksymalnego uposażenia zasadniczego przewidzianego na określonych stanowiskach (w zakładach opieki zdrowotnej) w przepisach odrębnych (§ 1 ust. 1 rozporządzenia z 11 kwietnia 1991 r.). Nie ma więc powodów, by wynagrodzenie ustalone na mocy delegacji z art. 106 ust. 2 ustawy o szkolnictwie wyższym uważać za jakieś gorsze wynagrodzenie za pracę (dlatego, że jego część została nazwana wynagrodzeniem ryczałtowym), za świadczenie ze stosunku pracy, które wynagrodzeniem za pracę nie jest, czy też za świadczenie należne w ogóle poza stosunkiem pracy (np. na podstawie umowy o dzieło czy umowy zlecenia); wynagrodzenie ryczałtowe w ramach stosunku pracy nie przestaje być wynagrodzeniem za pracę (w rozumieniu przepisów prawa pracy).

W myśl art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 10 lipca 1985 r. o rocznych nagrodach z zakładowego funduszu nagród, podstawę do ustalania wysokości nagrody dla pracownika stanowią dokonane w ciągu roku, w ramach wynagrodzeń osobowych, wypłaty pieniężne za czas efektywnie przepracowany oraz wynagrodzenie za urlop wypoczynkowy, po wyłączeniu: 50% i 100% dodatków za pracę w godzinach nadliczbowych oraz nagród. W przepisie tym operuje się szerokim pojęciem "wynagrodzeń osobowych" i kategorią "wypłat pieniężnych za czas efektywnie przepracowany". Nie ulega wątpliwości, że wynagrodzenie otrzymywane przez nauczycieli akademickich na podstawie rozporządzenia z 11 kwietnia 1991 r. mieści się w pojęciu wypłat pieniężnych za czas efektywnie przepracowany, a jednocześnie jest wypłacane w ramach wynagrodzeń osobowych i to niezależnie od tego, jak ocenia się specyfikę wynagrodzenia "ryczałtowego".

Kierując się powyżej wskazanymi racjami Sąd Najwyższy wyraził pogląd, który uwidocznił w sentencji uchwały.

=====